

המרצה 183/52 (בג"צ 29/52) ש. א. שצ'ופק נגד מועצת עיריית ת"א—יפו ואח'

פוסק"דין, כרך ד', תשי"ג/תשי"ד 1953 השופט לנדוי

הוגש לבית-המשפט לא היה חתום על ידי כמה מהמבקשים שבשםם הופיע עורך-הדין בבית-המשפט. וכן בג"צ 308/52. (6). הוטלו הוצאות על עורך-דין אשר צירף לבקשתו העתקה בלתי נכונה של מסמך. סמכות זו ידועה יפה במשפט האנגלי. שם הותקנו תקנות כיוודות בנדרון זה. אולם הסמכות קיימת באנגליה גם בתוקף כוחותיו הכלליים של בית-המשפט על פי המשפט המקובל, ובית-המשפט משתמש בסמכותו זו בדיון זיהוף, אשר אינו מתנהל על פי נהל נוקשה דוקא, אלא בדרך הנראית מתאימה וצודקת במסיבות המקרה (עיי' ב" 3143 Annual Practice 1949, p. 3143 ובפסק-הדין, (1). (Brendon v. Spiro (1938)). בית-משפט זה נוהג בדרך דומה לזו.

א

ב

7. לפיכך אנו דוחים את הבקשה. כל צד יישא בהוצאותיו בבקשה זו. ניתן בפומבי היום. כ' בתמוז. תשי"ג (3.7.53).

ג

בג"צ מסי 98/53

ד

א. ציגלמן נגד יו"ר וחברי ביה"ד הרבני בת"א ומ. ש. קליינר

בבית-המשפט העליון כבימ"ש גבוה לצדק (10.5.53, 19.6.53, 3.7.53)

לפני השופטים אגרנט, זילברג, לנדוי

ה

מניעת אישור צוואה על ידי בית-דין רבני — האם פטירתו של יהודי נתן זה, שעלה ארצה אחרי קום המדינה, פטירה שקרתה לפני היכנס חוק האזרחות לתקפו, מפקיעה את המנוח מן החלות הרטרואקטיבית של האזרחות מיזם עלייתו ארצה — חוק האזרחות, תשי"ב-1952, סעיפים 2(ב), 2(ג), 2(ג)(1), 2(ב)(1), 2(ב)(3), 2(ב)(4). 15 — כוונת המחוקק בהוראת סימו 55, כמגדירה את תחולתו לשאלות משפטיות, אשר "מקום מושבו" הוא בתוך ההוראות המסדירות את עניני המצב האישי גופו, בין אם נוגעות לענין הנדון, בין אם נוגעות לאדם הנדון — דבר המלך במועצה, 1922, סימנים 55, 53(1), 51, 52, 54(1) — זכר להגדרה הנ"ל בהרכב בית-הדין המיוחד גופו — פקודת בית-המשפט, 1940, סעיף 19(1) — פקודת בית-הדין האזרחיים והדתיים (שיפוט). (הא"י, פרק י"ח), סעיף 4 — תקדימים ארצישראלים — הגמנית שאלת האזרחות עם סוג הענינים הנכנסים לסמכותו של בית-הדין המיוחד המוקם לפי סמן 55 לדבר המלך — חוק האזרחות, תשי"ב, כמסדיר את שאלות

ו

השופט זילברג

פסקי-דין, כרך ז', תשי"ג/תשי"ד-1953

האזרחות בכללן — סמכותו של בית-המשפט הגבוה לצדק לדון ולהכריע בטאלה אם המנחם היה בטענת מותו אזרח ישראלי או לא — כוונתו של המחוקק בהוראת סעיף 2(ג)(ו) החלה על מי שאחדל מרצון להיות תושב ישראל — אי-דטרואקטיביות של רכישת האזרחות הישראלית החלה על הנפטרים כגון זה שבמשפט שלפנינו — טעמים לכך — מג'לה, סעיף 999 — תקנות הירושות, (חא"י, כרך ג', ע' 2518), תקנה 25 — דקלרטיביות של התעודות הניתנות על ידי שר-הפנים על פי סעיף 15 לחוק האזרחות, תשי"ב, שאינן יכולות ליצור אזרחות — הלכה רווחת, שאין להרהר אחריה, כי בית-משפט גבוה לצדק מוסמך לזח צווי-איסור לבתי-דין דתיים ובית-הדין הרבני בכלל זה.

המבורגר וגרושקה — בשם המבקש; פ. גולדברג — בשם המשיבה מס' 2

פסקי-דין אנגליים שהוזכרו:

[1] *Reid v. Reid*; (1886), 31 Ch. D. 402, 406.

פסקי-דין א"י שהוזכרו:

- [2] *Special Tribunal 1/28 — Hayeh Sarah Alpert v. Chief Execution Officer, Jerusalem and ors.*; (1920-33), P.L.R. Vol. 1, p. 395.
- [3] *Special Tribunal 1/30 — Dr. Francis Khayat v. Mrs. Victoria Beyruti for N. Beyruti's heirs, and Chief Execution Officer, Jaffa*; (1920-33), P.L.R. Vol. 1, p. 511.
- [4] *Special Tribunal 1/35 — Baker Mustapha Hassan v. Yehoshua Hankin*: (1936), P.L.R. Vol. 3, p. 22; (1934-36), C.O.J. Vol. 9, p. 768.
- [5] *Special Tribunal 1/41 — Aghabi Karakosian Husseini v. Farida bint Khalil Abu Ghanem*: (1941), P.L.R. Vol. 8, p. 216; (1941), S.C.J. Vol. 1, p. 214.
- [6] *Special Tribunal 2/43 — Afif Kardush v. Ifaf Kardush and an.*: (1944), P.L.R. Vol. 11, p. 76; (1944), A.L.R. Vol. 1, p. 185.
- [7] *Special Tribunal 3/45 — Abraham Zvi Baranovicz v. Esther Rashed Baranovicz*; (1946), A.L.R. Vol. 1, p. 306.
- [8] *Special Tribunal 2/46 — Della Goldenberg v. Mosheh Goldenberg*: (1947), P.L.R. Vol. 14, p. 1; (1947), A.L.R. Vol. 1, p. 25.
- [9] *Special Tribunal 1/47 — Emile Meo v. Philomene Meo*: (1947), P.L.R. Vol. 14, p. 487.
- [10] *H.C. 52/37 — Afifeh Kaiser Khouri v. Chief Execution Officer, Haifa*; (1937), Ct. L. R. Vol. 2, p. 138.

השופט זילברג פטקיידין, כרך ז', תשי"ג/תשי"ד-1953

[11] H.C. 28/38 — *Badiah Nicola Karsis of Ramallah v. Chief Execution Officer, Jerusalem and an.*; (1938), S.C.J. Vol. 1, p. 373.

[12] C.A. 246/40 — *David Sternberg v. Samuel Aaronson*; (1941), S.C.J. Vol. 1, p. 17.

א [13] C.A. 70/46 — *Nasri Samarah v. Giovannia Saadeh and ors.*; (1947), P.L.R. Vol. 14, p. 9; (1947), A.L.R. Vol. 1, p. 91.

[14] C.A. 335/46 — *Ernestine Salzberger v. Maccabi Salzberger*; (1947), A.L.R. Vol. 1, p. 125.

ב פסקידין ישראלים שהוזכרו:

(15) ע"א 376/46 — אהרן רזנבוים נגד יונה מרים רזנבוים; "פטקים", כרך ב', חש"מ 1949, ע' 5.

ג (16) בג"צ 26/51 — סלם מנטה נגד יו"ר חברי ביתדין הרבנות בירושלים ואח' פטקיידין, כרך ה', תשי"א/תשי"ב-1951, עמ' 714, 717-719.

(17) בג"צ 12/53 — ר. גבאי נגד ביה"ד של הרבנות הראשית ברחובות ד"ר אחי; "פטקיידין", כרך ז', תשי"ג/תשי"ד-1953, ע' 478.

בקות המשפט העברי שהוזכרו:

ד שבת קנ"א ע"ב

ה התנגדות לצו-על-תנאי מיום 10.5.53, המכוון אל המשיבים והדורש מהם לבוא וליתן טעם, מדוע לא יימנע בית-הדין הרבני, תל-אביב, מלהזיקם לתביעת המשיבה השניה לאי-שור צוואה, כביכול, של המנוח נתן רפאל ציגלמן ז"ל. הצו-על-תנאי נעטף צו החלטה.

צ

ו השופט זילברג: זו היא התנגדות לצו-על-תנאי של בית-משפט זה, בו נצטוו המשיבים ליתן טעם, מדוע לא יימנע בית-הדין הרבני, תל-אביב, מלדון באישור צוואתו של אחי המבקש, המנוח נתן רפאל ציגלמן, אשר עלה לישראל אחרי קום המדינה ונפטר בתל-אביב ביום ה'19.1.52.

ז 2. מודעת זאת, כי אין בית-הדין הרבני מוסמך (בסמכות אכסקלוסיבית) לאשר צוואה יהודי שאינו אזרח ישראלי, והשאלה העיקרית השנויה במחלוקת בין בעלי-הדין היא: אם אמנם היה המנוח הנ"ל בשעת מותו אזרח ישראלי, או לא. גדר הספקות הוא: אם פטירתו

של המנוח לפני היכנס חוק האזרחות לתקפו (14 ביולי 1952), מפקיעה אותו מן החלות הרטרואקטיבית של האזרחות — זאת אומרת: חלוחה למפרע מיום עלייתו ארצה — האמורה בסעיף 2(ב)(2) של החוק (ספר החוקים תשי"ב, עמ' 146). אמנם רטרואקטיביות זו גישה הוגבלת, בין השאר, ע"י הוראת סעיף 2(ג)(1), הקובעת, כי סעיף זה לא יחול על מי שחדל להיות תושב ישראל לפני תחילת תקפו של חוק זה, אך טענת-תשובתו של מר גולדברג, בא-כוח המשיבה השניה, היא, כי פטירת אדם אינה בגדר שינוי מקום המושב שלו, וכי לא לכך נתכוון המחוקק בתתו את ההוראה השוללת הנ"ל.

3. ואולם עד שאנו שואלים אם מותר לו, לבית-הדין הרבני, לדון באישור צוואתו של המנוח, נשאל תחילה, אם מותר לנו להיזקק לעצם הכרעת השאלה הלוא, טענתו של מר גולדברג היא, כי מכיון ששאלת אזרחותו של המנוח דגן אוצלת ומשפיעה על סמכותו של בית-הדין הרבני לאישור הצוואה, הרי הגדרת השאלה היא: „אם הענין הנדון הוא ענין של מצב אישי הנתון בסמכותו האכסלוסיבית של בית-דין דתי, ככתוב בסימן 55 לדבר המלך במועצה, וההכרעה בה צריכה לנפול לא בבית-משפט זה, אלא בבית-הדין המיוחד, שהוקם למטרה זו על פי סימן 55 הנ"ל. התועלת שתצמח מכך לשולחתו תהיה, כי אנו לא נוכל, מחוסר סמכות, לתת את צו האיסור שנתבקשנו לתתו בבקשה זו.

אין אני מוכן לקבל את הטענה הזאת. צדק מר גרושקה, בא-כוח המבקש, בטענו כי שאלת האזרחות היא בכלל אינה גופלת לגדרו של סימן 55. מר גרושקה, אמנם, ביקש להצר יותר מדי את סמכותו של בית-הדין המיוחד — ובוזו לא צדק, כפי שנראה להלן — באמרו, כי סמכות זו מוגבלת אך ורק לשאלות משפטיות, שהן „עניני-המצב-האישי" מבחינת הענין, ולא מבחינת נוסח הענין, הוא: בעל-הדין, אני מצדי מעדיף את ההגדרה המתונה יותר, והיא, כי בהוראת סימן 55 הכוונה היתה לשאלות משפטיות, אשר „מקום מושבן" הוא בתוך התוראות המסדירות את עניני המצב האישי גופן — בין אם הן נוגעות לענין הנדון, בין אם נוגעות לאדם הנדון — ולא לשאלה משפטית-כללית, חיצונית, הנדון בה במיוחד בחלק אחר של החוק, והעלולה להשפיע אך בעקיפין, או באחת „השלוחות" שלה, גם על סמכותו של בית-הדין הדתי, אם אין ראייה לדבר, זכר לדבר יש — בהרכב בית-הדין המיוחד גופו, המורכב כידוע משני שופטי בית-המשפט העליון ועוד שופט אחד, שופט בית-דין דתי, שאינו מחוייב להיות מומחה דוקא גם לשאלות המשפט האזרחי הכללי (ראה סעיף 19) לפקודת בתי-המשפט, 1940).

4. ואמנם בסקרנו את פסקי-הדין השונים שניתנו עד כה על-פי הוראת החלק השני של סימן 55 (להבדיל מסעיף 4 לפקודת בתי-הדין האזרחיים והדתיים (שיפוט)), הן בענינים שנדונו בפועל ממש בבית-הדין המיוחד, והן בענינים שהועברו אליו ע"י בית-המשפט לערעורים או בית-המשפט הגבוה לצדק, ניווכח כי אין בהם אף מקרה אחד, בו תרגה השאלה הנדונה מן התחומים הצרים שהוגדרו לעיל.

ואלה הם פסקי-הדין הדנים בענין זה; אציין רק את טיב השאלה הנדונה, בלי לנגוע ללא צורך בהחלטה שניתנה:

1. ענייני שנדונו בבית-הדין המיוחד :

- (א) ב"ד מיוחד 1/28, אלפרט נגד יושב ראש ההוצאה לנועל ואחרים, (2).
וענינו: אם מזונות אשה יהודיה לאחר מות בעלה, הם בגדר "אלימוני" או
בגדר "ענין-של-נישואין", במובן סימן (1)53 לדבר המלך במועצה. א
- (ב) ב"ד מיוחד 1/30, כאיאת נגד בירונוי, (3). השאלה היתה: אם טוב המגיע
על פי שטר שניתן ע"י בעל לאשתו, הוא "ענין-של-נישואין".
- (ג) ב"ד מיוחד 1/35, חסאן נגד חנקין, (4). ביה"ד החליט כי נוכח פסק-
הדין הסופי שניתן ע"י בית-המשפט המחוזי, שכס, אין לו סמכות להיזקק
לבקשה, אך השאלה שניסו להביא לפניו היתה, כנראה, אם הכרות אדם
כפושט רגל על-פי סעיף 999 של המגילה, היא "איכור הנחלת רכוש
לאדם שנפסל" במובן סימן 51 לדבר המלך במועצה, וממילא ענין של
המצב האישי הנתון לסמכותו האכסקלוסיבית של ביה"ד השרעי, על פי
סימן 52 לדבר המלך הנ"ל. ג
- (ד) ב"ד מיוחד 1/41, חוסייני נגד אבו גאנס, (5). השאלה מהובאה להכרעתו
של בית-הדין היתה: אם הנהלת עזבונו של מוסלימי, היא ענין המצב
האישי הנתון לסמכותו האכסקלוסיבית של ביה"ד השרעי. ד
- (ה) ב"ד מיוחד 2/43, קרדוש נגד קרדוש, (6). השאלה שנדונה בביה"ד המיוז
חד, לאחר שהועברה אליו ע"י בית-המשפט המחוזי, היתה: אם תביעת
פיצויים בשל הפרת הבטחת נישואין, היא "ענין-של-נישואין", הנתון לסמך
כותו האכסקלוסיבית של ביה"ד הדתי האורתודוכסי, על פי סימן (1)54
לדבר המלך במועצה. ה
- (ו) ב"ד מיוחד 3/45, ברנוביץ נגד ברנוביץ, (7). ענינו היה: אם צוואה בלתי
הדירה (irrevocable), יש לראותה כ"צוואה" במובן סימן (1)53 לדבר
המלך במועצה. ו
- (ז) ב"ד מיוחד 2/46, גולדנברג נגד גולדנברג, (8). השאלה הנדונה היתה:
אם בני הזוג נחשבים לחברי העדה הדתית היהודית, מנקידת ראות רישוי
מם בפנקסי הבוגרים של כנסת ישראל. זה הוא המקרה האחד והיחיד, בו
דן ביה"ד המיוחד בשאלת המצב האישי, לא מבחינת הענין הנדון, אלא
מבחינת, בעל הענין, ויש בו כדי לסתור את ההשקפה הקיצונית שטען
לה בי"כ המבקש כאמור בפסקא 3 לעיל.

99סקרידיון, כרך ז', תשמ"ג/תשמ"ד-1953 השופט זילברג

(ח) ב"ד מיוחד 1/47, מאו נגד מיאג, (9). השאלה היתה: מה פירוש המונח "אישור צוואה" בסימן (1)54 לדבר המלך במועצה: אישור פורמלי של שטר הצוואה, או גם חלוקת העובון לאחר מכן על פי הצוואה.

2. ענינים שהעברתם לביה"ד המיוחד נדונה בבית-המשפט לערעורים או בביהמ"ש הגבוה לצדק:

(א) בג"צ 52/37, כורי נגד יו"ר ההוצ"פ ואחרים, (10). השאלה שהועברה היתה: אם סכום המזונות שהוטל ע"י בית-הדין הדתי, היה מסוג "אלימור-נ"י, או מסוג "מיינטננס".

(ב) בג"צ 28/38, קאסיס נגד יו"ר ההוצ"פ ואחרים, (11). השאלה שהועברה היתה, כמו בג"צ 52/37, (10), הנ"ל, אם הסכום שחוייב בו הבעל הוא "אלימוני", או "מיינטננס".

(ג) ע"א 246/40, שטרנברג נגד אהרנסון, (12). השאלה שביקשו להעבירה היתה: אם המנוח היה חבר העדה היהודית, ובית-המשפט לערעורים ביטל את פסק-דינו של נשיא בית-המשפט המחוזי, ופסק שאין להעבירה בית-המשפט החליט, כי המכחן לחברותו של אדם בעדה היהודית הוא: רישומו או אי-רישומו בפנקסי הבוגרים של כנסת ישראל, ומכיון שלדעת הכל, המנוח לא היה רשום בפנקסים הללו, הרי אין ספק בדבר, כי הוא לא היה חבר העדה היהודית. מכאן יוצא, לכשנדייק, כי אילו ערכו החוקי של הרי-שום בפנקסי כנסת ישראל, עדיין מוטל היה בספק בעיני בית-המשפט, לא היתה כל מניעה לכך, כי השאלה תועבר לבית-הדין המיוחד, והרי פסק-דין זה, אף הוא, תומך במידת מה בהשקפה שנתקבלה כמה שנים לאחר מכן בבית-דין מיוחד 2/46, (8), הנ"ל.

(ד) ע"א 70/46, סאמארה נגד סעדה ואחרים, (13). השאלה שהועברה היתה: אם אישור צוואה שנערכה בצורה אורחית, הוא "אישור צוואה" במובן סימן (1)54 לדבר המלך במועצה, ונתון משום כך לסמכותו האכסלקלוסיבית של ביה"ד הנוצרי הדתי, או לא.

(ה) ע"א 335/46, זלצברג נגד זלצברג, (14). השאלה שהועברה זהה עם השאלה שנדונה בע"א 70/46, (13), הנ"ל, אלא שהמנוח המצוה היה כאן חבר העדה היהודית, והמנוח הטעון פירוש הוא המנוח האמור בסימן (1)53 לדבר המלך במועצה.

(ו) ע"א 376/46, רחנבוים נגד רחנבוים, (15). השאלה שהועברה ברוב דעות היא: אם תביעת המזונות שהוגשה לבית-המשפט המחוזי, היתה בגדר

„אלימוני“ או „מיינטנס“, והיא תלויה ועומדת בבית-הדין המיוחד בתיק 1/49.

5. אלה הם, עד כמה שידי השיגה, פסקי-הדין שניתנו בביה"ד המיוחד ובבית-המש" פנו העליון, מכוח הוראת החלק השני של סימן 55 הנ"ל. מכל פסקי-הדין הללו יחד, ומכיון שאין להניח כי יד המקרה היתה בדברי מסתמנת ועולה ההלכה, כי סמכותו של ביה"ד המיוחד מיוחדת לשאלות ענייני המצב האישי, אשר „הפרובלמטיות“ שבהן — אם מבחינה „עניינית“ ואם מבחינה „אישית“ — נובעת מתוך הגדרה בלתי-ברורה של הוראות הזוק, המסדירות במיוחד את הסמכות לדון בענייני המצב האישי. שאלת האזרחות שלפנינו, אינה נמנית עם סוג מצומצם זה, „מקום מושבה“ הוא במשפט האזרחי-כללי, והחוק המסדיר אותה הוא חוק האזרחות תשי"ב, שאין לו כל זיקה מיוחדת לענייני המצב האישי. לכן אין, לדעתי, כל מניעה לכך, כי בית-משפט זה ידון ויכריע בה, ויסיק הימנה את כל המסקנות הנאותות לגבי מתן צו האיסור המבוקש.
6. ובוזה פונתה הדרך בפני השאלה העיקרית השנויה במחלוקת בין הצדדים, והיא: אם המנוח דנון היה בשעת מותו — בינואר 1952 — אזרח ישראלי או לא. גדר הספקות הוא כפי שכבר צויין לעיל, אם הרטרואקטיביות אשר בסעיף 2(ב) לחוק האזרחות, משתרעת גם על אנשים שמתו לפני קבלת תקפו של החוק.
- דעתי היא, כי החלות הרטרואקטיביות של האזרחות הישראלית, אינה משתרעת על נוסרים כאלה. לכאורה אפשר היה — כפי שטען ב"כ המבקש — להסיק מסקנה זו על דרך הפשט הפשוט, מלשונו הברור של החוק. כתוב בסעיף 2(ג) לחוק:

„(ג) סעיף זה אינו חל —

(1) על מי שחדל להיות תושב ישראל לפני תחילת תקפו של חוק זה“.

- ה זמי שמת — ודאי אין לו מקום מושב עוד במדינת ישראל, אך מוכן אני להניח — כטענתו של מר גולדברג — כי המחוקק לא התכוון להבליע את הנפטרים במזנה כללי — יותר מדי כללי — זה, וכי כוונתו כאן היתה למי שחדל מרצון להיות תושב ישראל, אף על פי כן מגיע אני לאותה מסקנה ממש, משני טעמים עיקריים אלה:

- א) חוק האזרחות אינו רטרואקטיבי בלבד, — הוא צופה פני העתיד והעבר גם יחד. החוק נתקבל בכנסת ביום ו' בניסן תשי"ב (1.4.52), פורסם ברשומות ביום י"ג בניסן תשי"ב (8.4.52), ונקבע בו, כי הוא „ייכנס לתקפו ביום כ"א בתמוז תשי"ב (14 ביולי 1952)“. פירושו של דבר: אין כאן הצהרה תחיקתית-אכתנטית, כי אנשים מסויימים נחש-בים חכבר לאזרחי מדינת ישראל, אלא: הענקת מעמד אזרח בנקודת זמן מסויימת בעתיד, אשר לאחר מכן, כאשר עתיד זה ייהפך להווה, תשתרע אזרחותם, למפרע, על העבר, ותגיע עד יום קום המדינה, או עד יום עלייתו של העולה, או עד לתאריכים אחרים, בהתאם לאי-מור בסעיף 2(ב)-(1)-(2)-(3)-(4) של החוק, ומכיון שכך, מכיון שבהקניית אזרחות אנו עסוי-

קים, כיצד אפשר להעניק מעמד חדש למי שאינו בחיים עוד? האזרחות היא, מטיבה וטב" עת צמודה לאישיותו של האדם, ובמתים חפשי — כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצ" וחת" (שבת קנ"א ע"ב), וכמובן גם: מן החוקים, ואין שום חוק יכול להעניק לו איזה מעמד שתוא.

א

(ב) וזה הוא העיקר, מן הבחינה המשפטית המעשית, המחוקק, בדרך כלל, אינו מחבב חוקים רטרואקטיביים (או: "רטרוספקטיביים"), ונפשו סולדת בהם. אך ההכרח לא יגונה, כמאמר החכם הידוע, ויש, לפעמים, כי הוא נאלץ לנהוג כן. במקרה כזה שומה על פרשני החוק, לצמצם ככל האפשר את מידת הרטרואקטיביות שבו, ולהעמידה על שיעור הגיוני ומתקבל על הדעת, כדי שלא לבלבל יתר על הנחוץ "סדרי בראשית" שהוסדרו לפני הינתנו של החוק, וכה אומר השופט בואן (Bowen L. J.) באחד מפסקי-הדין שלו:

ב

אמת נכון הדבר, כי אנו עסוקים כאן בחוק ובסעיף שהם, במובן ידוע ועד לשיעור מסויים, רטרואקטיביים. הסעיף גוגע ופוגע בנישואין שנערכו לפני תחילת תקפו של החוק, והוא משנה בנוגע אליהם, ובדרך שנקבעה בו, את תוצאות יחסי האישות. והנה כלל הפרשנות המיוחד שהזכרנו, ואשר ערכו נודע רק כאשר דברי האקט של הפרלמנט אינם פשוטים וברורים, כבר גלום במכסימה הנדושה והמפורסמת: *omnis nova constitutio futuris formam imponere debet non praeteritis* (בעברית: ראוי לו, לכל חוק חדש, שיהא מטיל את מרותו על העתיד, ולא על העבר), זאת אומרת, כי חוק ממקרים מיוחדים, מן הדין כי החוק החדש יתפרש כך, שחאה ככל האפשר מועטת פגיעתו בזכויות שנרכשו. סבור אני, כי גם בפרשנו חוק או סעיף שהוא במידה ידועה רטרואקטיבי, עלינו להיזכר תמיד במכסימה הזאת, והיא מדי הגיענו אל הקו, בו חדלים דברי הסעיף מהיות ברורים. זה הוא "תכלית" (corollary) נחוץ והגיוני לעקרון הכללי, כי חייב אתה, גם בסעיפו של חוק המכוון להיות ידועה רטרואקטיבי, שלא לתת לו כח רטרואקטיבי יותר גדול ממה שהיתה לראיתך הברורה, כוונתו של המחוקק.

ג

ד

ה

(1), (per Bowen L.J., in Reid v. Reid (1886), 31 Ch. D. 402, at p. 406)

ואף כאן במקרה שלפנינו כך. אם לשונו של החוק דגן אינו ברור — והוא ודאי אינו ברור, בהסיחנו דעת מהוראת סעיף 2(ג)1) שבו, אלא יש בו פנים לכאן ולכאן: ייתכן להע- ניק על פיו את מעמד האזרחות גם למי שנפטר לפני תחילת תקפו של החוק, וייתכן שלא להעניק מעמד של אזרח לנפטר שכזה — שומה עלינו ללכת בדרך השניה, כדי למנוע סיבוכים ובלבולים העלולים להיווצר עקב רטרואקטיביות (או "רטרוספקטיביות") קיצונית שכזאת, וכדי להתרחק — ככל האפשר — מן הפגיעה בזכויות שנרכשו. הגע בעצמך, וזו היא רק דוגמה אחת מני אלף לסיבוכים האפשריים: יהודי פולני עלה ארצה בשנת 1949, ונפטר בשנת 1950. יורשיו מיהרו לסנות לבית-המשפט המחוזי בבקשת הכרות צו ירושה, ובית-המשפט חילק את נכסי המולק של עזבונו — כפי שמצוה היה אותה שעה — על

ו

ז

פ' הוראות "החוק הלאומי" של המוריש, הוא החוק הפולני. והנה בא חוק האזרחות באמצע שנת 1952, ועושה את הנפטר לאזרח ישראלי למפרע מיום עלייתו ארצה בשנת 1949, ואחד היורשים, שאין דעתו גוחה מחלוקת העובון היא, פונה שוב לבית-המשפט המחוזי, ומבקש לחלק את העובון מחדש בהתאם לחוק הירושות העותומני שהיא החוק על פיו נדונה (ובית-המשפט האזרחי) חלוקת עזבונו של אזרח ישראלי. מה יעשה בית-המשפט ולא יחזא? נראה לי, כי לא תהיה לו ברירה בלתי אם להיעתר לבקשתו של היורש, שהרי נתג' לה הדבר למפרע (ואי אפשר היה לגלותו קודם לכן), כי המנות, בשעת פטירתו, לא היה נזין פולני אלא אזרח ישראלי, והעקרון של "מעשה בית-דין" לא יעמוד כאן למכשול על דרכו. נוכח ההוראה הידועה והמיוחדת של תקנה 25 לתקנות הירושות, הנקל לתאר, מה גדולה תהא האנדרלמוסיא שתקום עקב חלוקת חדשות שכאלה. לכן אני אומר: לאט לנו אל הרטרואקטיביות של רכישת האזרחות הישראלית, ובל נמתח כאן את הקו יתר על המידה. היא מוקנית, מכוח ההוראות שנתפרשו בסעיף 2(ב)-(1)-(2)-(3)-(4), באופן רטרואקטיבי, למי שהיה בחיים ביום ה-14 ביולי 1952, אך איננה מוקנית למי שנפטר קודם לכן, ולא זכה להגיע ליום הכרות האזרחות הישראלית.

ג

7. ועוד טענה התשמעה באזנינו ע"י בא-כוח המשיבה השנייה, הוא טוען, כי מכיון שניתנו לו שתי תעודות על פי סעיף 15 של החוק — האחת ע"י שר-הפנים מר שפירא ביום ה-28.10.52, והשנייה ע"י שר-הפנים מר רוקח ביום ה-17.3.53 — ובשתיהן אושר, כי מר רפאל נתן ציגלמן "הוא אזרח ישראלי לפי סעיף 2(ב)(1) לחוק האזרחות תשי"ב-1952", הרי אין בתי-המשפט, ובכללם בית-משפט זה, רשאים להחליט כי המנחה לא היה אזרח ישראלי. עצם מתן התעודות הללו — כך הוא טוען — כמוהו כהענקת אזרחות ישראליה.

ד

טענה זו בטלה, ואין בה כל ממש. התעודות הניתנות על פי סעיף 15 אינן קונסטטיטוטיות (יוצרות אזרחות), אלא דקלרטיביות (נצהירות אזרחות), ואם המצב החוקי לאמיתותו הוא, כי האיש איננו אזרח ישראלי, אין התעודה ההיא מסוגלת להקנות לו מעמד שכזה.

ה

8. ולבסוף כמה מלים על טענה אחרת, שנטענה ע"י ב"כ המשיבה השנייה. מר גולד-ברג ביקש לשכנענו, כי אסור לנו בכלל להוציא צו איסור נגד בית-דין דתי. בהידין אלה — הוא טוען — מהווים מערכת שיפוטית מיוחדת, אשר דיוניה אינם נתונים לבחינתו ובדיקתו של בית-המשפט הגבוה לצדק, ורק בלבשם צורה של פסקי-דין, ובהגיעם לשלב של הוצאה לפועל, מוסמך בית-משפט זה להגיד את דברו.

ו

התשובה לכך מצויה בפסקי-דינו של חברי השופט לנדוי ב-בג"צ 26/51 (ה' פסקי-דין 714, ב'עמ' 717-719), (16), ואין לי מה להוסיף על דבריו כלום. מאז רוחה ההלכה, ואין לזרהר אחריה עוד, כי בית-משפט זה מוסמך גם מוסמך לתת צווי איסור לבתי-דין דתיים, ובית-הדין הרבני בכלל, והדוגמא האחרונה לכך היא פסקי-הדין שניתן לא מכבר ע"י בית-משפט זה ב-בג"צ 12/53, (17).

ז

לפיכך סבור אני, כי יש לעשות את הצו-על-תנאי החלטי.

פסקי-דין, כרך ז', תשי"ג/תשי"ד-1953 השופט זילברג

השופט אגרנט : אני מסכים.

השופט לנדוי : אני מסכים.

א לפיכך הוחלט לעשות את הצו-על-תנאי החלטי. המשיבה השניה תשלם למבקש את הוצאות המשפט בסכום כולל של 50 ל"י. ניתן בפומבי היום, כ' בתמוז, תשי"ג (3.7.53).

ב

בג"צ מס' 116/53

א. תרותי נגד שר-המשטרה ו-3 אח'

בבית-המשפט העליון כבימ"ש גבוה לצדק (4.6.53, 21.6.53, 23.6.53)

לפני השופטים אולשן, חשין, אגרנט

ג

ד

הביאס קורפוס — חוקיותו של מעצר במשטרה ללא פקודת מעצר מאת שופט שלום — פקודת הסודות הרשמיים, (חא"י, פרק ק'), סעיף 20 — פקודת הפרוצידורה הפלילית (מאסר וחיפושים), (חא"י, פרק ל"ג), סעיף 10(3) — חוקיותו של צו מעצר שהוצא על ידי התובע הצבאי — פקודת מניעת טרור, תשי"ח-1948, סעיפים 13, 8, 13(א), 3 — הודעה על הכרזת הממשלה לפי סעיף 8 לפקודה הנ"ל (ילקוט הפרסומים מס' 295 מיום 8.6.53, ע' 1075) — "נימוק כליאתו" של עציר ההולס את סעיף 10(3) לפקודת הפרוצידורה הפלילית (מאסר וחיפושים) — סמך-כותו של התובע הצבאי להוציא צו-מעצר בהתאם לסעיף 13 לפקודת מניעת טרור, תשי"ח-1948.

ה

ו

תמיר — בשם המבקשת; ח. ה. כהן — בשם המשיבים

התנגדות לצו-על-תנאי מיום 4.6.1953 המכוון למשיבים מס' 2 (י. סהר, המפקח הכללי של משטרת ישראל), ו-4 (צ. חרמון, נציב בתי הסוהר, משטרת ישראל), בלבד, הדורש מהם לבוא וליתן טעם מדוע לא יביאו את יעקב תרותי, בעלה של המבקשת, בפני בית-משפט זה בתאריך שייקבע לשם כך, כדי לנהוג בו כפי שבית-משפט זה יורה. הצו-על-תנאי בוטל.

ז